

Warszawa, 10.04.2024 r.

dr hab. Jarosław Kończak

Uniwersytet Warszawski

Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Radosława Wierzińskiego

pod tytułem „Ojcostwo i wizerunek ojców w reklamie”

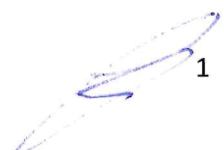
napisana pod kierunkiem dr hab. Sławomira Gawrońskiego, prof. WSiIZ

1. Temat rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska „Ojcostwo i wizerunek ojców w reklamie”, której autorem jest Pan mgr Radosław Wierziński, została przygotowana w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Praca powstała pod kierunkiem naukowym promotora dr hab. Sławomira Gawrońskiego, prof. WSiIZ.

Doktorant podjął temat, który w obszarze zainteresowań i uwagi naukowej nie jest dotychczas często opisywany. Sposób podejścia do tematu, koncepcja badań, brzmienie hipotez pokazuje, że znalazł on lukę badawczą, którą swoją dysertacją postanowił wypełnić. Dostrzeżenie wyraźnej luki badawczej i udana próba jej zamiany w ciekawie i obszernie przedstawione pole badawcze jest jedną z pierwszych zalet rozprawy. Zgadzam się tu z przywołaną przez Doktoranta opinią, że analiz dotyczących ojców było wprawdzie dużo, to jednak w kontekście reklamowym, badań na temat ich wizerunków było stosunkowo niewiele. Tym bardziej rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Biorąc pod uwagę istotę i wpływ społeczny zagadnienia, nie tylko pole badawcze eksplorowane w dysertacji należy do tych, które wymaga dalszego pogłębienia, ale również sposób podejścia do tematu zasługuje na docenienie. Z zaprojektowanych zadań Doktorant wywiązał się bardzo dobrze, w tym w szczególności: procesu obejmującego kwerendę naukową i ramy teoretyczne

1

pracy, zaprojektowania aktywności badawczych, realizacji badań oraz opisu uzyskanych wyników. Wszystkie powyższe elementy, mimo pewnych zastrzeżeń i czasem dyskusyjnych sformułowań, oceniam jako wykonane bardzo rzetelnie, z nie tylko starannością badawczą, ale również z dociekliwością oraz wszechstronnością podejścia do zaproponowanej tematyki. Dodatkowym atutem, który nie jest wcale powszechną cechą prac naukowych, jest interesujący sposób prowadzenia narracji i wywodów naukowych. Widać tu nie tylko samą erudycję, co również erudycję naukową, co sprawia, że lektura ocenianej przez ze mnie rozprawy doktorskiej była przyjemnością, a z racji bliskich zainteresowań naukowych, również inspiracją na kilku poziomach.

Zaproponowany temat rozprawy jednoznacznie i bez żadnych wątpliwości wpisuje się w zakres nauki o komunikacji społecznej i mediach. O przynależności do dyscypliny świadczą zarówno cele pracy, pytania badawcze, jak i cała narracja pracy.

2. Problem badawczy, pytania badawcze oraz hipotezy

Problem badawczy został sformułowany przez Doktoranta w postaci pytania: jak polscy ojcowie „widzą się”, a jak „chcieliby się widzieć” we współczesnej komunikacji reklamowej. Problem został poszerzony o sposób patrzenia przedstawicieli branży komunikacji marketingowej, a także została również nakreślona perspektywa kobiet.

Zaprezentowane zostały trzy podstawowe pytania problemowe.

- Jaka jest percepcja wizerunku ojców we współczesnej reklamie w Polsce z perspektywy adresatów reklam, perspektywy kobiet oraz osób zaangażowanych w tworzenie reklam? W jakim stopniu współcześni polscy ojcowie utożsamiają się z wizerunkiem ojców prezentowanym w polskich reklamach?
- Jaki powinien być wizerunek ojców w polskiej reklamie z perspektywy adresatów reklam, perspektywy kobiet oraz z perspektywy przedstawicieli i przedstawicielek branży komunikacji marketingowej?
- Ojcostwo i rola ojca – jak są definiowane przez współczesnych mężczyzn i współczesne kobiety w Polsce (w tym przedstawicieli/przedstawicielki branży komunikacji marketingowej w Polsce)?

Doktorant dostrzega i identyfikuje problem naukowy. Potrafi uzasadnić potrzebę jego istnienia. Ta umiejętność została wykazana w rozdziale trzecim, odnoszącym się do założeń metodologicznych.

Doktorant sformułował w swojej dysertacji dziesięć hipotez, nie wskazując jednak, która lub które z nich są hipotezami głównymi.

- H1: Współcześni polscy mężczyźni (ojcowie i nie-ojcowie) w niewielkim stopniu utożsamiają się z wizerunkiem ojców, który prezentowany jest w polskich reklamach.
- H2: Mężczyźni, w zależności od wieku i doświadczenia w roli ojca, różnią się w percepcji wizerunku ojców w polskiej reklamie, dostrzeganymi brakami wizerunków ojca w reklamach, a także oczekiwaniami co do wizerunku ojców w polskiej reklamie.
- H3: Kobiety, w zależności od wieku i doświadczenia w roli matki, różnią się w percepcji wizerunku ojców w polskiej reklamie, dostrzeganymi brakami wizerunków ojca w reklamach, a także oczekiwaniami co do wizerunku ojców w polskiej reklamie.
- H4: Reklamy prezentują dziś częściej tradycyjny (ojciec jako głowa rodziny) aniżeli współczesny wizerunek ojców.
- H5: Polscy ojcowie – niezależnie od pokolenia – wskazują na brak marek, które prezentowałyby współczesny wizerunek ojców w reklamie.
- H6: Ojcowie różnią się od nie-ojców/ ojcowie różnią się od matek/ ojcowie z branży i spoza branży komunikacji marketingowej różnią się/ matki z branży i spoza branży komunikacji marketingowej różnią się/ mężczyźni i kobiety z branży komunikacji marketingowej różnią się/ mężczyźni i kobiety spoza branży komunikacji marketingowej różnią się w ocenie marek najlepiej ukazujących wizerunek ojców w reklamie.
- H7: Definiowanie ojcostwa, ojcostwa idealnego i roli ojca różni się zarówno u ojców z różnych generacji, mających różne doświadczenia w byciu ojcem, jak i tych mających różny status relacji w związku (formalnym/niefORMALnym, po rozwodzie).
- H8: Kobiety i mężczyźni różnią się w definiowaniu roli ojca, ojcostwa i ojcostwa idealnego.
- H8. Matki od nie-matek, a ojcowie od nie-ojców różnią się w definiowaniu roli ojca, ojcostwa i ojcostwa idealnego.
- H9: Występuje związek między definiowaniem roli ojca/definiowaniem ojcostwa, a deklarowaną bliskością do modeli ojcostwa znanych z literatury.

- H10. Występują różnice międzygeneracyjne, co do chęci kontynuowania modelu ojcostwa wyniesionego z domu (tak wśród ojców, jak i matek).

Choć oceniana przeze mnie dysertacja jest bardzo bogata treściowo, to jednak wydaje się, że liczba, a także zawartość poszczególnych hipotez w stosunku do treści jest trochę na wyrost (H6, H9 i H10). Również zawitość i niejednorodność niektórych hipotez wydaje się utrudniać percepcję odbiorcy i rodzi szereg wątpliwości przy ich weryfikacji (H6, H7 i H9).

Widać również wysoki poziom ogólności, który powoduje, że utrudniona jest rzetelna weryfikacja niektórych hipotez (np. H9). Uważam, że w przedmiotowym obszarze można podciągnąć niemal wszystko, gdyż na płaszczyznach twórczości i kreacji wizerunków w literaturze, zawsze znajdzie się jakieś związki pomiędzy nimi a wizerunkami reklamowymi. Podobne związki znajdzie się w wielu innych obszarach twórczości, nie wspominając już o wizerunkach kreowanych przez media, ze szczególnym uwzględnieniem mediów społecznościowych. Jeśli Doktorant myśli o wydaniu monografii naukowej opartej o swoją dysertację to gorąco zachęcam do refleksji w tym obszarze.

Podsumowując jednak ten zakres, Doktorant posiada umiejętności prawidłowego sformułowania elementów koncepcji badań prowadzących do rozwiązania zidentyfikowanego problemu naukowego. Autor zaproponował interesującą koncepcję badań i różnorodność metod, co pozwala spojrzeć na omawiany temat z kilku perspektyw. Tym samym uważam, że posiada znajomość metod badawczych oraz umiejętność ich doboru i zastosowania.

3. Struktura rozprawy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska ma 266 stron, włączając w to bibliografię oraz aneksy, a sam tekst to 228 stron. Autor podzielił pracę na pięć wyraźnych rozdziałów. Przyjęta przez Doktoranta struktura pracy jest nie tylko logiczna i przejrzysta, ale również uzasadniona merytorycznie. Przedstawione mi do recenzji opracowanie ma tym samym uporządkowaną strukturę, która pozwala odbiorcy na zapoznanie się z treścią bez zbytnich zakłóceń, choć duża liczba dygresji zwłaszcza w pierwszym rozdziale może czasem tą percepcję utrudniać. Niemniej całość wprowadza odbiorcę tekstu w tematykę w sposób przejrzysty, merytoryczny i pozwala osadzić prowadzony dyskurs zarówno w bliższej, jak i dalszej przestrzeni omawianych

zagadnień. Dobrym rozwiązaniem wprowadzonym do rozdziałów są wnioski końcowe, które pomagają podsumować najważniejsze opisane w części pracy kwestie.

Praca doktorska składa się z pięciu rozdziałów, które poprzedza dobrze wprowadzający w tematykę „Wstęp”, który jednak w dużej mierze ma charakter publicystyczny. W sposób jasny prezentuje w nim obszar badawczy oraz kontekst, mniej natomiast można dowiedzieć się o założeniach naukowych. Jednak znajdują się w nim krótko nakreślone ramy obszaru badawczego, który interesuje Doktoranta. Obok nich przedstawia on w bardzo skrótowy sposób badania i opracowania, które pojawiły się w tym obszarze oraz nakreśla w bardzo oszczędny sposób, opis własnych badań, które zostały później szerzej przedstawione w rozdziale trzecim.

W pierwszym rozdziale Doktorant koncentruje się na wieloznacznym pojęciu ojcostwa, jego definicjach, ewolucji ojcostwa m.in. w kontekście kryzysu męskości czy kryzysu rodziny. Nakreśla tu również nowe wzory ojcostwa, które obecnie coraz częściej konkurują z wielowiekowym modelem patriarchalnym, w którym jak słusznie zauważa, nie odnajduje się dziś znaczna część ojców. Autor wprowadza również nowatorskie wykorzystanie sztucznej inteligencji, wykorzystywanej do definiowania ojcostwa, a także opisuje zagadnienia związane z wpływem pandemii COVID-19 na wizerunek i społeczny odbiór ojców.

Rozdział drugi koncentruje się na ewolucji wizerunku ojcostwa w kulturze i mediach, ze szczególnym uwzględnieniem reklamy. Przedstawiono w nim ewolucję jaką przeszła postać ojca w XX wieku i w pierwszych dekadach obecnego stulecia. Autor znalazł tu miejsce dla podrozdziału dotyczącego reklamy skierowanej do ojców w czasie pandemii, oraz mniejszą część poświęconą Dadvertisingowi. Szczególnie istotny wydaje się ten ostatni trend, który obecnie już na trwałe wszedł w kanony reklamowe. Z kolei wątek pandemii i reklam emitowanych w tym czasie, choć wówczas istotny, to w dużej mierze zakończył się wraz z COVID-19 i nie wywiera już dziś zbyt dużego wpływu na obecną reklamę.

W rozdziale trzecim został omówiony problem badawczy, szczegółowe pytania badawcze dotyczące aktualnego wizerunku ojca w reklamie, pożądanego wizerunku ojca w reklamie, a także samego wątku ojcostwa i roli ojca widzianych z perspektywy różnych grup odbiorców. Doktorant wyczerpująco przedstawił hipotezy badawcze, metody, techniki i procedurę badawczą, a także wprowadził odbiorcę w obszar badań własnych. Ta część pracy została

przedstawiona wyczerpująco i moim zdaniem budzi tylko niewielkie wątpliwości w obszarze hipotez, o czym pisałem powyżej.

Rozdział czwarty zawiera charakterystykę próby badawczej, a także prezentację wyników przeprowadzonych analiz jakościowych. Zostały one ponadto wsparte analizami statystycznymi, obejmującymi m.in. skojarzenia ze słowami „ojciec” i „ojcostwo”, modelami ojcostwa, wątkiem ojcostwa idealnego, oczekiwaniami względem ojcostwa osób badanych, wątkiem wizerunku ojca w reklamie (percepcją, utożsamianiem się, oczekiwaniami respondentek i respondentów).

Rozdział piąty Doktorant poświęcił dyskusji o wynikach zaprezentowanych badań w obszarach aktualnego i pożądanego wizerunku ojca w reklamie, a także definiowaniu ojcostwa i jego roli. W rozdziale zostały przedstawione również końcowe wnioski. Autor rzetelnie odniósł się do ograniczeń badań, jak i przedstawił ich nowatorstwo i znaczenie. Zarówno krytyczna analiza własnego procesu badawczego, jak i wnioskowanie zostało wykonane w sposób prawidłowy.

Całość pracy wieńczy bibliografia obejmująca przeszło 400 pozycji, w tym blisko 100 monografii. Jest to nie tylko literatura różnorodna i adekwatna do podejmowanego tematu, ale również aktualna i stanowiąca wartościowy przegląd literatury, pomocny dla badaczy zajmujących się tym obszarem. Dobrze zostały dobrane proporcje pomiędzy literaturą polskojęzyczną i źródłami obcojęzycznymi, pokazującymi różne podejścia do tematu ojcostwa, głównie w zbliżonym do Polski kręgu kulturowym. Na końcu dysertacji znajduje się jeszcze spis rysunków, wykresów i tabel, a także aneks zawierający kwestionariusz badania

Poziom przedłożonej do recenzji dysertacji doktorskiej pozwala stwierdzić, że Doktorant w satysfakcjonująco wysokim stopniu przyswoił i opanował wiedzę teoretyczną, wprowadzającą w kluczowe aspekty tematyki rozprawy, jak i dającą solidny fundament dla zaprojektowania i przeprowadzenia procesu badawczego. Część teoretyczna pracy, metodologia i zastosowane techniki badawcze wskazują na bardzo dobrą orientację i biegłość Doktoranta.

4. Uwagi dotyczące pracy

- Opisane w punkcie drugim niniejszej recenzji uwagi dotyczące formułowania hipotez uzupełnię jeszcze o kwestie wnioskowania i ich weryfikowania. Choć zostało to wykonane poprawnie, to jednak weryfikacja zaznaczonych przeze mnie hipotez nie jest do końca

jasna. Proponuję więc tu w przypadku publikacji dysertacji jako monografii o pewne korekty i przemyślenie jeszcze raz tego obszaru.

- Uważam, że w rys. 2, gdzie Doktorant przedstawia czynniki wpływające na ojców, brakuje zdecydowanie jednej ważnej osoby - kobiety, partnerki, matki jego dziecka. Rozumiem, że w tym modelu jej brak jest świadomym zamysłem, ale moim zdaniem to właśnie kobieta w takim modelu jest jednym z kluczowym, a nawet czasem najważniejszym czynnikiem wpływającym na mężczyznę jako ojca.
- W podrozdziale dotyczącym Dadvertisingu zabrakło mi trochę krytycznego spojrzenia na przyczyny nagłego zainteresowania się branży reklamowej tą formą ekspresji ojcostwa. Było to m.in. pochodną międzynarodowych badań z 2015 roku, które pokazały brak akceptacji dla tradycyjnych wizerunków ojcowskich w reklamie. Branża szybko odpowiedziała m.in. serią reklam różnych marek, prezentowanych podczas Super Bowl, w których pojawił się wizerunek nowego, empatycznego ojca. Źródłem szybkiej zmiany nie była jednak ewolucja empatii branży, ale w dużej mierze chęć wyróżnienia się na rynku i szybkiego dotarcia z nową komunikacją do zdefiniowanej na nowo grupy.
- Choć zgadzam się z zaprezentowaną na str. 31 tezą o AI jako coraz bardziej wiarygodnym źródle informacji, to jednak na dzisiejszym poziomie zaawansowania AI, wydaje mi się jeszcze odtwórczym źródłem. Moim zdaniem, sztuczna inteligencja póki co, nie dostarcza wartościowych insightów, o czym mowa na str. 42. Jednak tutaj rzeczywiście ważne wydają mi się dalsze badania dotyczące wykorzystania AI m.in. w strategii reklamowej i kreowaniu wizerunków bohaterów reklamy.
- Choć zaletą pracy jest nie tylko obszerna bibliografia, ale również imponująca liczba przypisów zawierających nie tylko odniesienia do źródeł, ale również i rozszerzenie prezentowanej tematyki, to jednak część z nich wydaje się zupełnie niepotrzebna, Za takie uważam np. już autobiograficzny przypis nr 2, w którym znajdują się „Refleksje autora niniejszej pracy po kilkunastu latach pracy na stanowisku stratega w agencji reklamowej” (str. 5). Wydaje się, że zarówno ten, jak i kilka podobnych w dalszej części pracy można spokojnie pominąć, zastępując je np. jednym akapitem dotyczącym skądinąd bardzo bogatego i wartościowego, zarazem kierunkowego, doświadczenia zawodowego Doktoranta.

- Mimo, że wiele jest przypisów, to jednak część wydaje się zupełnie niepotrzebnych dygresji, znajduje się w tekście głównym, jak choćby te o badaniach brytyjskiego zoologa o męskim rodzicielstwie u ssaków (str. 18-19).
- Widać też zaangażowanie Autora w opisywaną tematykę oraz m.in. powody osobiste, które leżały u podstaw tej dysertacji, a które przytacza choćby w podziękowaniach. Wydaje się jednak, że zbyt wiele pojawia się w pracy tych autobiograficznych i emocjonalnych sformułowań jak: "silna potrzeba autora niniejszej dysertacji" (str.3), „o czym piszą w świetnej książce” (str. 48).
- Z powyższym wiąże się też jeszcze jedna uwaga. Widać w pracy silne zaangażowanie i publicystyczne zapędy Doktoranta. Choć dobrze rozumiem, że w procesie twórczym, zwłaszcza angażując się w tematykę, trudno oddzielić czasem emocjonalną stronę procesu twórczego od chłodnej analizy, to jednak zwłaszcza w dziełach naukowych warto na koniec jeszcze raz przyjrzeć się zakończonej pracy i zastąpić publicystyczne sformułowania, tymi bardziej rzeczowymi, naukowymi. Należą do nich m.in. takie jak: „to skądinąd ciekawe” (str. 17), „dziś z kolei wspomniany” (str. 18), „wyróżnia się na tle innych graczy na rynku (str. 61).
- Problemem są też czasy, w których pisana jest praca. Dość dowolnie mieszają się na kolejnych stronach, np. w opisie źródeł czy treści poszczególnych rozdziałów, czas przeszły („widzieli”, „eksponowali” - str. 47, „uznał” - str. 50), teraźniejszy („piszą” - str. 48) czy przyszły („oparty będzie”, „poruszy” - str. 50). Rozumiem, że w pewnych sytuacjach jest to konieczność, ale akurat m.in. w tych wymienionych wydaje mi się, że ujednoczenie byłoby bardziej zasadne. Tym bardziej, że pisząc o reklamach sprzed lat Autor używa dość wymienne czasu przeszłego, a innym razem teraźniejszego.
- Dobrze byłoby również ujednoczyć pisownie pewnych określeń, jak np. ojciec ciamajda pojawia się bez cudzysłowiu (str. 6), a już inne określenia np. na str. 26-27 w cudzysłowie.
- Z drobnych uwag proponuje jeszcze, zwłaszcza przed ewentualnym wydaniem pracy w formie monografii (gorąco to polecam!), przyjrzeć się stylistyce, która czasem zaburza płynność i czytelność przekazu. To np. takie sformułowania jak „także temu kanałowi, jako źródłu wiedzy” (str. 64).

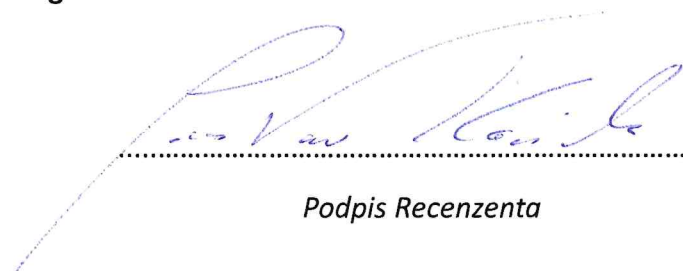

5. Wniosek końcowy

Zaprezentowane w recenzji opinie, które mają na celu posłużyć ostatecznej ocenie przedstawionej rozprawy doktorskiej magistra Radosława Wierzińskiego, pozwalają pozytywnie ocenić przygotowaną pracę.

Przedłożona do recenzji dysertacja wykazała wiedzę Doktoranta w zakresie nauki o komunikacji społecznej i mediach oraz dowiodła umiejętności realizowania badań naukowych, jak również konstruowania wniosków. Pracę doktorską oceniam bardzo wysoko, a jej lektura dodatkowo sprawiła mi dużą przyjemność, stanowiąc również inspirację do własnych działań.

Przedstawiona do recenzji dysertacja Pana magistra Radosława Wierzińskiego spełnia wszelkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, że rozprawa doktorska spełnia wymogi ustawowe określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz. U. z 2021 r., poz. 478). To pozwala mi wyrazić pozytywną opinię w kwestii dopuszczenia Pana magistra Radosława Wierzińskiego do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

.....

Podpis Recenzenta

